

Osztrák-magyar művészgenerációk

A Giergl-Györgyi-Gelley família három évszázada

A Budapesti Történelmi Múzeum földszintjén január közepéig tart az a reprezentatív tárlat, amelynek létrejöttén több fővárosi és vidéki múzeum fáradozott, számos művészettörténész, tudományos kutató, valamint lelkes és hozzáértő családtag közreműködésével. Az így összehozott sokrétű anyag egy osztrák származású, majd fokozatosan elmagyarosodott Pest-budai család szerteágazó rokonságát és egymást váltó művésznemzedékeit követi nyomon a XVIII. század elejétől napjainkig. Szabómesterek és kártyafestők, ötvösök és üvegművesek, festőművészek és építészek munkásságát követhetjük nyomon, amelyek nemcsak a polgárság hétköznapjait és ünnepeit határozták meg színvonalas tevékenységükkel a maguk területein, hanem a polgári otthonok enteriőrjei mellett a főváros arculatának formálásában is aktívan részt vettek.

A családi krónika számon tartja, hogy felmenőjük – Martin *Giergl* – annak idején Tirolból érkezett magyar földre. Nevét 1728-ban jegyezték be a pesti német szabócéh könyvébe, ami akkoriban nemcsak nemzetiségi hovatartozást jelentett, hanem a parasztság viseletét ismerő „magyar szabósággal” szemben a polgári divat szakértőjét fémjelozte. Az itteni leszármazottak első generációi ugyanezt a tisztes ipart folytatták, mígnem az 1788-ban pesti polgárjogot nyert unoka céhmester lett és a város száz választott polgára közé emelték. Ő már megengedhette magának azt a luxust, hogy gyermekeit is gondosan neveltesse, annál inkább, mivel közülük három korán alkotói tehetséget mutatott. A fiúk apjuk erkölcsi és anyagi támogatását élvezve és művészi hajlamukat követve választhattak maguknak pályát: *Aloisból* ezüstműves lett és később a céh jelzőmestere, *Ignaz* üvegművéssé vált, *Carl* pedig kártyafestőként működött sikeresen. A legismertebb családtag a következő nemzedékből származott: *Alois* fia, *Györgyi-Giergl* Alajos (1821-1863) immár magyarosított névvel híres festőművésszé vált. Eleinte apjától még elsajátította az ötvösség mesterfogásait, de aztán *Pesky* József festészetre oktatta, majd az 1840-es években a bécsi képzőművészeti akadémián tanult tovább piktúrát. Rendszeresen szerepelt 1845-től a Pesti Műegylet kiállításain. Pályafutása kezdetén romantikus zsánereket komponált (A megsebesült betyár, Üldözött vadászok, A meglepett udvarló), később viszont korának egyik legkedveltebb portretistájává vált. Legjobb életképeit éppen a Magyar Nemzeti Galéria őrzi, mint legsikerültebb portréit, amelyek közül a Szabadban ülő nő elsőként említendő, akárcsak *Deák* Szidónia sokat

A Zeneakadémia főhomlokzata

reprodukált mellképe. 1857-ben neves bécsi kollégájával – *Karl Rahl* festővel – itáliai tanulmányutat tett és a velencei koloristák jótékony hatására palettája kiszínesedett. A magyar arisztokrácia tagjai közül az *Andrássy*, *Czóbel*, *Dőry*, *Forgách*, *Károlyi* vagy *Lónyay* familia kézről-kézre adta vidéki birtokain –, ám a túlfoglalkoztatottság következményeként komponálásmódja kissé konvencionálissá vált. A korszak élvonalbeli politikusai közül *Széchenyi* István avagy az osztrák-magyar kiegyezést előkészítő „haza bölcsét” – *Deák* Ferencet – éppúgy megörököltette, mint a nemzeti operairodalom német származású atyját – *Erkel* Ferencet. Pályázaton nyert lehetőséget arra, hogy tehetségét egyházművészeti téren is kipróbálhassa: a Madonnát gyermekével ábrázoló képe ma is ott látható a Bazilika egyik mellékoltárán.

A híres bécsi üvegyáros dinasztia – a *Lobmeyer* familia – XIX. századi termékei osztrák árveréseken és régiségvásárokon manapság is rendkívül keresettek. *Giergl* Ignaz fia – *Henrik* –, miután Pesten 1851-ben üvegfestő-diplomát szerzett, az osztrák manufaktúrában tökéletesítette tudását, a millenárius tárlaton „csipkés” dísztárgyaival aratott sikert, míg a párizsi világkiállításon egyrészt magyaros, másrészt

naturalisztikus üvegzmáncaival tűnt ki, amelyeket ráadásul dúsan aranyozott. Vándorlegényként bejárta a kontinenst, németül vezetett emlékiratait – amelyeknek eredeti kéziratai szintén a vitrinekben láthatók – 2000-ben magyarul is kiadták Egy pesti polgár Európában – Giergl Henrik üvegműves önéletírása, útijegyzetei és naplói 1845-1865 címmel. A XIX. század második felében Carl fiai közül *János* és *István* kártyakészítő gyárat vezetett, ahol egyebek között olyan tarokk-kártyákat is festettek, amelyek pest-budai városrészleteket örökítették meg.

Az újabb nemzedékből kiváló építészek egész sora került ki, aki „másodhegedűsként” dolgoztak a korabeli sztárolt mesterek irodáiban. Henrik fia – *Giergl Kálmán* – Berlinben tanult, eleinte *Hauszmann* Alajos műhelyében dolgozott a *New York palota* vagy a *Kúria* részlettervein, majd a *Klotild-ikerpaloták* egyes megoldásain és a *Zeneakadémia* épületén. Alajos fiai közül *Györgyi Géza* építész *Ybl* Miklós és szintén *Hauszmann* részére dolgozott, nevéhez a budavári királyi palota valamint a Múzeum építkezése fűződik többek között. Testvére *Györgyi Kálmán* az iparművészet terén jeleskedett, mint a társulat igazgatója és a szakmai folyóirat szerkesztője, akárcsak fia, *Györgyi Dénes* mint a főiskola professzora, illetve több vilákiállítás magyar pavilonjának tervezője, a fővárosi Elektromos Művek mellett pedig vidéken a keszthelyi Balaton Múzeum és a debreceni Déri Múzeum építője.

A Klotild ikerpaloták a pesti belvárosban. A háttérben a régi Erzsébet híd

A mai közönség főleg *dr. Györgyi Kálmán* nyugalmazott legfőbb ügyész nevét és arcát ismerheti a televízióból, – aki a tárlat ünnepélyes vernisszázsán mondott szerény és rövid megnyitó beszédet –, a kiállítás társrendezője *dr. Basics* Bea művészettörténész mellett kolléganője – *dr. Györgyi Erzsébet* – volt a jeles famíliából, a családba házasság révén bekerült neves alkotók közül pedig csak egyetlenegy példát kiragadván említhetjük *Gelley* András nejét – *G. Háger* Ritta textilművészt – aki itt „... és fölméne...” elnevezésű, vegyes felvetésű gobelinjével szerepel 1990-ből, de ő készítette – többek között – a berlini fal leomlása után a Brandenburgi Kapunál kialakított meditációs tér sugárzó erejű, absztrakcióba hajló faliszőnyegét is.

Wagner István

Kedves Barátunk!

Köszönjük, hogy a Filantróp Társaság Barátság Egyesületének, mely a **Barátság** című folyóirat kiadója, juttatta személyi jövedelemadójának 1%-át: **87 306 Ft**-ot. A pénzt a lap megjelentetésére fordítottuk.

Kérjük, gondoljon ránk ismét, amikor 2006. évi személyi jövedelemadójának 1 százalékáról rendelkezik és kedvezményezettként a Filantróp Társaság Barátság Egyesülete adószámát:

18037511-1-43

tüntesse fel. Zárt borítékban, adóbevallásával együtt küldje meg az Adóhivatalnak. Fontos, hogy Ön a borítékon megadja nevét, lakcímét és adóazonosító jelét is.

Köszönettel és tisztelettel:

Mayer Éva
elnök